

Коросташивець Юлія,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувачка кафедри права, голова циклової комісії правових дисциплін Київського фахового коледжу туризму та готельного господарства, вул. Князя Романа Мстиславича, 26, Київ, 02000; Juliakutep@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9861-091X>

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА – ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ПРИВАТНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Анотація. Принцип верховенства права має своє закріплення в нормах публічного та приватного права і займає одне з основних місць серед інших принципів.

Верховенство права – це принцип, що охоплює найвищі загальнолюдські цінності та права, які закріплені в Конституції України і визначає людину вищою над державою.

Основною метою верховенства права є утвердження порядку, який за своєю природою покликаний обмежувати вплив держави, здійснює обмеження держави, передусім суспільством, та створює відповідні правові механізми.

Глумачення і механізм правового застосування принципу верховенства права здійснюється Конституційним Судом України, судами загальної юрисдикції.

Конституційний Суд України визначає, що дотримання принципу верховенства права є законодавчо обумовленим регулюванням суспільних відносин на засадах справедливості та розмірності з урахуванням обов'язку держави забезпечувати гідні умови життя кожному громадянину України.

Принцип верховенства права має попереджувальну функцію, а саме щоб учасники відповідних правовідносин мали можливість завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх законних очікуваннях, що набуто ними на підставі чинного законодавства право, його зміст та обсяг буде ними реалізовано.

Принцип верховенства права у процесуальних правовідносинах взаємодіє з принципом законності і їх основна мета – це забезпечення дотримання завдання судочинства і закріпленій у нормах національного процесуального законодавства.

Принцип верховенства права розглянуто Європейською комісією «За демократію через право» (Венеційська комісія), а також закріплено у положенні Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і практики Європейського суду з прав людини.

Принцип верховенства права породжує і ґрунтується на принципі законності.

Принцип верховенства права покликаний захищати права і свободи учасників правовідносин.

Ключові слова: верховенство права, законність, правові механізми, принципи, правовідносини, процесуальні правовідносини, суди.

Korostashyets Yulia,

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Law, Head of the Cycle Commission of Legal Disciplines, Kyiv Professional College of Tourism and Hospitality, 26, Knyazya Roman Mstislavych Str., Kyiv, 02000; Juliakutep@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9861-091X>

THE RULE OF LAW IS THE FUNDAMENTAL PRINCIPLE OF PRIVATE PROCEDURAL LEGAL RELATIONS

Abstract. The principle of the rule of law is established in the norms of public and private law and occupies one of the main places among other principles.

The rule of law is a principle that encompasses the highest human values and rights, which are enshrined in the Constitution of Ukraine and defines a person as superior to the state.

The main purpose of the rule of law is the establishment of an order, which by its very nature is designed to limit the influence of the state, implements the limitation of the state, primarily by society, and creates the appropriate legal mechanisms.

The interpretation and mechanism of legal application of the principle of the rule of law is carried out by the Constitutional Court of Ukraine and by the courts of general jurisdiction.

The Constitutional Court of Ukraine determines that compliance with the principle of the rule of law is a legally determined regulation of social relations based on the principles of justice and proportionality, taking into account the state's obligation to provide decent living conditions for every citizen of Ukraine.

The principle of the rule of law has a preventive function, namely that the participants of the relevant legal relationship have the opportunity to foresee the consequences of their actions and be confident in their legitimate expectations that the right acquired by them on the basis of current legislation, its content and scope will be implemented by them.

The principle of the rule of law in procedural legal relations interacts with the principle of legality and their main purpose is to ensure compliance with the task of the judiciary and is enshrined in the norms of national procedural legislation.

The principle of the rule of law was considered by the European Commission "For Democracy through Law" (Venice Commission), as well as enshrined in the provisions of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the practice of the European Court of Human Rights.

The principle of the rule of law gives rise to and is based on the principle of legality.

The principle of the rule of law is designed to protect the rights and freedoms of participants in legal relations.

Key words: rule of law, legality, legal mechanisms, principles, legal relations, procedural legal relations, courts.

Вступ. У науковій і навчальній літературі принципи характеризують як найбільш загальні вимоги, що ставляться до суспільних відносин та їх учасників, а також як вихідні керівні засади, відправні установлення, що виражають сутність права і впливають з ідей справедливості та свободи, визначають загальну спрямованість і найістотніші риси чинної правової системи [1].

Принципи, що діють у праві, можна класифікувати за такими підставами: а) за формою нормативного виразу (тобто за характером нормативного джерела, в якому вони закріплені); б) за сферою дії (в одній чи в декількох галузях, праві в цілому); в) за змістом; г) за сферою суспільних відносин, на які поширюються принципи, та характером суспільних закономірностей, що ними відбивається.

За формою нормативного виразу принципи можна поділити на такі, що закріплені в міжнародних та внутрішньодержавних деклараціях, конституціях і в поточному законодавстві.

За сферою дії вирізняють загальні, міжгалузеві, галузеві принципи та принципи правових інститутів.

За змістом можуть бути загальносоціальні (економічні, політичні та ін.) і спеціально-юридичні принципи.

За сферою суспільних відносин, на які поширюються принципи, та характером суспільних закономірностей, що ними відбивається, в науці виділяють такі принципи: 1) загальнолюдські; 2) загальні принципи права; 3) міжгалузеві; 4) галузеві; 5) окремих інститутів права [2].

Верховенство права – це основоположний принцип, суть якого полягає у визначені, що держава є правовою і дотримується засади національного і міжнародного законодавства.

Принцип верховенства права є невід'ємною складовою всіх сфер суспільних відносин, як публічного, так і приватного характеру, цивільно-процесуальні правовідносини не є винятком.

Верховенства права є сукупністю морально-правових цінностей, відповідно до яких мають регулюватися відносини в демократичному суспільстві, вирішуватися питання життєдіяльності людей, розглядатись справи у судах [3].

Верховенство права – панування соціально-природного права у життєдіяльності громадян, суспільства і функціонуванні держави. Термін «верховенство права» або «панування права» уперше вжив у 19 ст. британський юрист А. Дайсі. Він вважав, зокрема, що істотною, але не єдиною складовою права є численні судові рішення, які «визначають права приватних осіб в окремих випадках». Деякі елементи концепції «верховенства права» містяться ще в творах давньогрецьких і давньоримських мислителів (Аристотель, Цицерон, Сенека) та релігійних діячів і філософів доби середньовіччя (Ф. Аквінський та ін.). Ця концепція інтерпретувалась у найширшому її розумінні, тобто як визначення необхідності підпорядкування «позитивного» (встановленого чи санкціонованого державою) «непозитивному» (природні права людини, потреби людської природи, вимоги розуму, мораль, тощо).

У новій історії вагомий внесок в обґрунтування концепції «верховенство права» зробили прихильники доктрини природних прав людини – Г. Гроцій, Б. Спіноза, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, Т. Джефферсон, І. Кант, Б. Констан. У 19–20 ст. ідеї «верховенства права» приділяли увагу – М. Драгоманов, Б. Кістяківський та ін. У сучасній Україні про-

блематикою «верховенства права» займалися – М. Козюбра, О. Костенко, А. Семіванов, С. Васильєв, М. Денисюк, В. Комаров, Ю. Рябченко, О. Скакун, П. Рабінович та інших [4].

Верховенство права – це принцип, що охоплює пріоритет найвищих загальнолюдських цінностей та природних прав людини над державою і законодавством [5].

Ідеал верховенства права став нині чи не найпопулярнішим у всьому світі. До нього постійно звертаються політичні діячі не лише Заходу, для якого верховенство права традиційно є однією з найвищих демократичних цінностей, а й Сходу (включаючи комуністичний Китай), Півдня і Півночі. Він давно став найважливішою складовою міжнародних актів, особливо присвячених правам і свободам людини і громадянина. Все частіше верховенство права як принцип фіксують у національних конституціях і законах, ним активно оперують міжнародні й національні суди [6].

Мета верховенства права – це не просто формальне забезпечення порядку, передбаченого законами та іншими нормативними актами, встановленими державою, а утвердження такого правопорядку, який обмежує абсолютизм державної, передусім виконавчої влади, ставить її під контроль суспільства, створюючи для цього відповідні правові механізми. Закон не завжди є панацеєю верховенства права [7].

Поняття «верховенство права» з'явилося у національній юрисдикції із прийняттям Конституції України у 1996 році, що й поклало основу засад правової регламентації суспільних відносин, які ми маємо і на зараз.

Стаття 8 Конституції України, в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Це означає підпорядкування держави соціально-природним, основоположним правам людини, визнання їх пріоритету перед іншими соціальними нормами (нормами державних законів, моралі, звичаїв тощо) у разі невідповідності останніх таким правам [8].

Розтлумачити принцип верховенства права здійснено Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Лариса Якубова і Яна Примаченко, В обіймах страху і смерті. Більшовицький терор в Україні. (Харків: КСД, 2016), 33

Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню [9].

Конституційний Суд України виходить із того, що додержання конституційних принципів соціальної і правової держави, верховенства права (стаття 1, частина перша статті 8 Основного Закону України) обумовлює здійснення законодавчого регулювання суспільних відносин на засадах справедливості та розмірності з урахуванням обов'язку держави забезпечувати гідні умови життя кожному громадянину України [10].

Складовими принципу верховенства права є, зокрема, правова передбачуваність та правова визначеність, які необхідні для того, щоб учасники відповідних правовідносин мали можливість завбачати наслідки своїх дій і бути впевненими у своїх законних очікуваннях, що набути ними на підставі чинного законодавства право, його зміст та обсяг буде ними реалізовано [11].

Утвердження принципу верховенства права і функціонування правової держави можливе за умови, коли в суспільстві послідовно і неухильно втілюються в життя такі вимоги:

1. природні, невід'ємні і невідчужувані права і свободи людини набувають вирішального значення у відносинах між нею і державною владою;

2. принцип розподілу влади, який передбачає існування відносно самостійних і незалежних одна від одної гілок влади – законодавчої, виконавчої і судової та встановлення між ними таких взаємовідносин, які унеможливили б узурпацію всієї державної влади або більшої її частини в руках одного органу держави, а тим більше однієї особи;

3. обмеження дискреційних повноважень, тобто прийняття рішень державними органами та посадовими особами на власний розсуд;

4. верховенство Конституції – одна з вирішальних складових верховенства права і правової держави;

5. принцип визначеності означає вимогу чіткості підстав, цілей і змісту нормативних приписів, особливо ти із них, що адресуються безпосередньо громадянам;

6. принцип пропорційності регламентує співвідношення між поставленою метою та засобами і способами її досягнення;

7. принцип правової безпеки і захисту довіри;

8. незалежність судів і суддів [12].

Принцип верховенства права має своє закріплення і в процесуальних нормативних актах, а саме Цивільному процесуальному кодексі України та Господарському процесуальному кодексі України.

Так, п. 1 ч. 3 ст. 2 ЦПК України та п. 1 ч. 3 ст. 2 ГПК України, серед ряду засад на яких здійснюється судочинство, закріплює принцип верховенства права.

Відповідно до ст. 129 Конституції України, суд при здійсненні судочинства керується принципом верховенства права. Статтею 10 ЦПК України та стаття 11 ГПК України, надають правову характеристику принципу верховенства права та законодавство, відповідно до якого суд вирішує справи. Так, суд при розгляді справи керується принципом верховенства права. Суд розглядає справи відповідно до Конституції України, законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Суд застосовує інші правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України.

Суд застосовує при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та практику Європейського суду з прав людини як джерело права.

Суд застосовує норми права інших держав у разі, коли це передбачено законом України чи

міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Якщо суд доходить висновку, що закон чи інший правовий акт суперечить Конституції України, суд не застосовує такий закон чи інший правовий акт, а застосовує норми Конституції України як норми прямої дії.

У такому випадку суд після ухвалення рішення у справі звертається до Верховного Суду для вирішення питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону чи іншого правового акта, вирішення питання про конституційність якого належить до юрисдикції Конституційного Суду України.

У разі невідповідності правового акта правовому акту вищої юридичної сили суд застосовує норми правового акта вищої юридичної сили.

У разі невідповідності правового акта міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, суд застосовує міжнародний договір України.

Якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини (аналогія закону), а за відсутності такого - суд виходить із загальних засад законодавства (аналогія права).

Забороняється відмова у розгляді справи з мотивів відсутності, неповноти, нечіткості, суперечливості законодавства, що регулює спірні відносини.

З точки зору практичного застосування, принцип верховенства права тлумачиться «як певної суми щільно переплетених між собою принципів, котрі разом творять ядро доктрини конституціоналізму, а відтак є необхідним для будь-якого демократичного суспільного устрою» [13].

Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія) визначає, що елементами поняття «Верховенство права» є:

1. законність;
2. юридична визначеність;
3. заборона свавілля;
4. доступ до правосуддя, представленого незалежними та безсторонніми судами;
5. дотримання прав людини;
6. заборона дискримінації та рівність перед законом [14].

Принцип верховенства права породжує і ґрунтується на принципі законності.

З точки зору положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і практики Європейського суду з прав людини до прикладних аспектів реалізації принципу законності в цивільному судочинстві належать:

а) наявність законодавчих приписів, якими обмежуються дискреційні повноваження органів державної влади, у тому числі судів, з метою забезпечення осіб від свавілля держави;

б) необхідність неухильного дотримання норм матеріального й процесуального права під час здійснення правосуддя в цивільних справах;

в) відповідність цивільного процесуального й матеріального законодавства, що застосовується судом під час розгляду справи, вимогам до якості закону;

г) заборона зворотної дії законодавства під час здійснення правосуддя в цивільних справах;

д) дотримання вимоги суду, встановленого законом, відповідно до чого суд має бути створений на підставі закону, кожен із суддів має бути призначений для розгляду конкретної справи згідно з правилами, встановленими законом (інституційна складова), повинні бути дотримані закріплені законом правила формування складу суду для кожної справи (процесуальна складова) і правила юрисдикції та повноваження в межах закону (компетенційна складова);

е) заборона надмірного формалізму (правового пуризму);

є) відповідність цивільного процесуального законодавства вимозі пріоритетності прав людини, тому у разі, якщо закон не відповідає верховенству права, він не повинен застосовуватися [13].

Принцип верховенства права і законність покликані на рівні з іншими принципами судочинства забезпечувати завдання судочинства:

– ч. 1 ст. 2 ЦПК України, завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави;

– ч. 1 ст. 2 ГПК України, завданням господарського судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави.

Принцип верховенства права має багато аспектів теоретичного і практичного характеру, які разом покликані захищати права і свободи учасників тих чи інших правовідносин.

Національне і міжнародне законодавство, національна і міжнародна практика, науковці, всі сходяться до думки, що всі принципи між

собою перебувають у тісному взаємозв'язку і в цілому створюють систему принципів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів]. за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. (Харків : Право, 2009), 197.
2. М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів], 198-199.
3. Ткачук П. «Застосування принципу верховенства права судами конституційної та загальної юрисдикції». *Вісник Конституційного Суду України*, 2005. № 5. с. 17.
4. П. М. Рабінович, Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. К. : Вид-во «Юридична думка», 2012, 74.
5. О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко, Н. М. Оніщенко та ін. Сучасна правова енциклопедія: за заг. ред. О.В. Зайчука ; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. К. : Юрінком Інтер, 2010, 49
6. М. В. Цвік, О. В. Петришина. Правова система України: історія стан та перспективи: у 5 т. Т. 1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України (Х. : Право, 2008), 148.
7. М. В. Цвік, О. В. Петришина. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України, 151.
8. П. М. Рабінович Великий енциклопедичний юридичний словник, 74.
9. Конституційний Суд України 3.4. Верховенство права. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 26 грудня 2011 року № 20-пн/2011 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-11#Text>
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Мартинова Володимира Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 469 Митного кодексу України від 31 березня 2015 року № 1-пн/2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-15#Text>
12. М. В. Цвік, О. В. Петришина. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України, 155–169.

13. Верховний Суд / ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА як засада цивільного судочинства / Алла Олійник, суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, кандидат юридичних наук, доцент. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_present/Prezent_Verhovenstvo_prava_zasada_sud.pdf
14. ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ «ЗА ДЕМОКРАТІЮ ЧЕРЕЗ ПРАВО» (ВЕНЕЦІЙСЬКА КОМІСІЯ) Доповідь про правовладдя. Ухвалено Венеційською Комісією на її 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року) URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev2-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev2-ukr)
9. Konstytutsiyni Sud Ukrainy [Constitutional Court of Ukraine] 3.4. Verkhovenstvo prava Retrieved from: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava>
10. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinymy podanniamy 49 narodnykh deputativ Ukrainy, 53 narodnykh deputativ Ukrainy i 56 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) punktu 4 rozdil VII „Prykintsevi polozhenia“ Zakonu Ukrainy „Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2011 rik“ vid 26 hrudnia 2011 roku № 20-rp/2011 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case based on the constitutional submissions of 49 People's Deputies of Ukraine, 53 People's Deputies of Ukraine and 56 People's Deputies of Ukraine regarding compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of Clause 4 of Chapter VII "Final Provisions" of the Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2011" dated December 26, 2011 No. 20-rp/2011] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-11#Text>
11. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam Martynova Volodymyra Volodymyrovycha shchodo ofitsiinoho tлумachennia polozhen chastyny druhoi statti 469 Mytnoho kodeksu Ukrainy vid 31 bereznia 2015 roku № 1-rp/2015 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional appeal of Volodymyr Volodymyrovych Martynov regarding the official interpretation of the provisions of the second part of Article 469 of the Customs Code of Ukraine dated March 31, 2015 No. 1-rp/2015] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-15#Text>
12. Tsvik, M. V. Petryshyna, O. V. Metodolohichni ta istoryko-teoretychni problemy formuvannia i rozvytku pravovoi systemy Ukrainy [Petryshyn, Methodological and historical-theoretical problems of the formation and development of the legal system of Ukraine], 155–169.
13. Verkhovnyi Sud / VERKHOVENSTVO PRAVA yak zasada tsyvilnoho sudochynstva [The Supreme Court / RULE OF LAW as the basis of civil proceedings]/ Alla Oliinyk, suddia Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu, kandydat yurydychnykh nauk, dotsent Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_present/Prezent_Verhovenstvo_prava_zasada_sud.pdf
14. YeVROPEISKA KOMISIJA “ZA DEMOKRATIJu ChEREZ PRAVO” (VENETSIISKA KOMISIJA) DOPOVID PRO PRAVOVLADDIA [EUROPEAN COMMISSION FOR DEMOCRACY THROUGH LAW (VENICE COMMISSION) REPORT ON THE RULE OF LAW] Ukhvaleno Venetsiiskoiu Komisiieiu na yii 86-mu plenarnomu zasidanni (Venetsiia, 25–26 bereznia 2011 roku) Retrieved from: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev2-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev2-ukr)

REFERENCES:

1. Tsvik, M. V., Petryshyn, O. V., Avramenko, L. V. ta in. (2009). Zahalna teoriia derzhavy i prava: [Pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv]. za red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy M. V. Tsvika, d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy O. V. Petryshyna. (Kharkiv: Pravo), 197.
2. Tsvik, M. V., Petryshyn, O. V., Avramenko, L. V. ta in. Zahalna teoriia derzhavy i prava: [Pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv], 198–199.
3. Tkachuk, P. (2005). «Zastosuvannia pryntsyphu verkhovenstva prava sudamy konstytutsiinoi ta zahalnoi yurysdyksii» ["Application of the principle of the rule of law by courts of constitutional and general jurisdiction"]. *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy*, № 5. s. 17.
4. Rabinovych, P. M. (2012). Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk [A large encyclopedic legal dictionary] / Za red. akad. NAN Ukrainy Yu.S. Shemshuchenka. 2-he vyd., pererobl. I dopovn. K.: Vyd-vo «Iurydychna dumka», 74.
5. Zaichuk, O. V. Kopylenko, O. L. Onishchenko, N. M. ta in. (2010). Suchasna pravova entsyklopediia [Modern legal encyclopedia]: za zah. red. O.V. Zaichuka ; In-t zakonodavstva Verkhov. Rady Ukrainy. K.: Yurinkom Inter, 49
6. Tsvik, M. V. Petryshyna, O. V. (2008). Pravova sistema Ukrainy: istoriia stan ta perspektyvy: u 5 t. T. 1 Metodolohichni ta istoryko-teoretychni problemy formuvannia i rozvytku pravovoi systemy Ukrainy [Legal system of Ukraine: history, state and prospects: in 5 volumes. T.1 Methodological and historical-theoretical problems of the formation and development of the legal system of Ukraine] (X.: Pravo), 148.
7. Tsvik, M. V. Petryshyna, O. V. Metodolohichni ta istoryko-teoretychni problemy formuvannia i rozvytku pravovoi systemy Ukrainy [Methodological and historical-theoretical problems of the formation and development of the legal system of Ukraine], 151.
8. Rabinovych, P. M. Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk [A large encyclopedic legal dictionary], 74.